

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΛΟΓΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΑΝΔΡΕΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΠΕΤΡΟΣ ΧΑΡΗΣ

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ — ΙΟΥΝΙΟΣ

1938

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ Α. Ε.
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ «ΕΣΤΙΑΣ»
42 — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ — 42
ΑΘΗΝΑΙ

Ε.Υ.Δ. ΠΡ. Κ.Ε.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ΤΟ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΤΟΥ ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΥΚΟΥΤΡΗ*

Α' — Ο ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ

« Μικρὸ κανόνι ἐκρέπαρε, μὰ ξαρματώθη κάστρο! »

Αὐτὸς ὁ στίχος, παρμένος ἀπὸ Μανιάτικο μοιρολόγι εἰς ἓνα μονάκριβο ἀγόρι, πού μὲ τὸν θάνατόν του ἔσβηνεν ἢ ὑπαρξίς καὶ τὸ ὄνομα ὀλοκλήρου οἰκογενείας, ἰσχυρᾶς καὶ ἱστορικῆς, αὐτὸς ὁ στίχος, Κύριε Πρόεδρε τῆς Κυβερνήσεως, Κυρίαὶ καὶ Κύριοι, ταιριάζει καὶ διὰ τὸν ἀλησμόνητον Συκουτρῆν. Πεθαίνει ἓνας νέος ἐπιστήμων, μικρὸς εἰς τὰ χρόνια, μικρὸς εἰς τὴν πανεπιστημιακὴν ἱεραρχίαν, μικρὸς εἰς τὸ ἀνάστημα, καὶ μὲ τὸν θάνατόν του κλονίζεται αὐριζα ὀλοκλήρος ἐπιστημονικὸς κλάδος τῆς χώρας καὶ ξαρματώνεται τὸ κάστρο τῆς ἑλληνικῆς φιλολογικῆς ἐπιστήμης, τοῦ ὁποίου ὁ μικρὸς αὐτὸς καὶ ὀλιγόσωμος ὀπλίτης ἦτο ὁ δυνατώτερος καὶ ρωμαλεώτερος ὑπερασπιστής.

Σπανίως θάνατος νέου ἐδημιούργησε τόσον τεράστιον κενὸν καὶ ἀκόμη σπανιώτερον συνέβη νὰ γίνῃ τὸ κενὸν τοῦτο τόσον αἰσθητὸν καὶ νὰ συγκλονίσῃ τόσον βαθειὰ τὴν ἑλληνικὴν ψυχὴν, ὄχι μόνον τὴν ἐπιστημονικὴν, ἀλλὰ καὶ τὴν καθόλου λαϊκὴν, ὅσον συνεκλόνησεν αὐτὴν τοῦ Συκουτρῆ ὁ θάνατος, ὅστις ἐλθὼν ὅπως ἦλθεν, αἰφνίδιος καὶ ἀπροσδόκητος, ἔπεσεν ὡς κεραυ-

(*) Σημ. τ. «Ν. Ε.». — Τὸ φιλολογικὸ αὐτὸ μνημόσυνο μεταφέρεται ὀλοκλήρῳ σχεδὸν στίς σελίδες μας — ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς Καθηγητὰς τοῦ Πανεπιστημίου κ. κ. Σ. Κουγέα, Δημ. Μπαλάνο καὶ Κ. Τσάτσο, μίλησε ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν τοῦ Ἰ. Συκουτρῆ καὶ ὁ κ. Νάσος Δετζώρτζης — γιὰ δύο λόγους: Προκάλεσε τόση κοσμοσυρροή, ὥστε εἶναι περισσότεροι ἐκεῖνοι πού δὲν ἀκουσαν τοὺς δημοσιευομένους λόγους ἀπὸ ἐκείνους πού τοὺς ἀκουσαν. Ἀλλὰ καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ὀμιλητῶν τὸ κάνουν πραγματικὰ ἐξαιρετικὸ φιλολογικὸ γεγονός, πού ἀξίζει νὰ μείνῃ στίς σελίδες τῆς «Νέας Ἐστίας» καὶ νὰ προστεθῇ στίς τόσες ἄλλες ἐκδηλώσεις ἐκτιμήσεως γιὰ τὸν ἐκλεκτὸν ἐργάτη τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης καὶ τὸν ἀλησμόνητο συνεργάτη μας.

νὸς ἐπιστημονικῆς συμφορᾶς. Τοῦτο δι' ἐπίστῳσα ὁ ἴδιος, εὐρεθεὶς εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν ὅταν ἐγνώσθη ἢ εἶδῃσιν τοῦ θανάτου του. Κατέβαινα τὴν 23ην τοῦ περασμένου Σεπτεμβρίου ἀπὸ ἓνα μοναστήρι τοῦ Ταυγέτου πρὸς τὴν Καλαμάτα, ὅταν καθ' ὁδόν, εἰς τὴν αὐτὴν ὀμηρικὴν ὁδόν, τὴν ὁποίαν εἶχε περάσει ὁ Τηλέμαχος μεταβαίνων ἀπὸ τὴν Πύλον εἰς τὴν Σπάρτην, ἓνας ὠχρὸς καὶ ἀδύνατος νέος, τελειόφοιτος τῆς Νομικῆς, ὡς μοῦ ἐδήλωσεν, ἀναγνώρισας με, μαζί μὲ τὸν χαιρετισμὸν τοῦ μοῦ ἀνήγγειλε μὲ τρέμοντα χεῖλη: « Ἀπέθανεν ὁ Συκουτρῆς! » Εἰς τὴν Ἀνδρίτσαιναν, ὅπου μετὰ δύο ἡμέρας εὐρέθην, οἱ ἀποτελοῦντες τὸν μικρὸν πνευματικὸν κύκλον τῆς ὀρεινῆς ἐκείνης πολίχνης, καθηγηταί, ἰατροί, φαρμακοποιός, φοιτηταί καὶ ὑπάλληλοι, νεκρολογοῦντες ὑπὸ τὴν σκιάν τοῦ γηραιοῦ τῶν πλατάνου τὸν Συκουτρῆν, τὸν ὁποῖον εἶχαν κατ' ἐπανάληψιν δεχθῆ ἐκεῖ καὶ φιλοξενήσει, ἐμνημόνευον μετὰ συγκινήσεως τῶν ὀμιλιῶν του, τὰς ὁποίας εἶχαν ἐνωτισθῆ ὑπὸ τὴν ἰδίαν ἐκεῖ σκιάν καὶ τῶν ὁποίων ἡ διαύγεια καὶ ἡ δρόσος τοὺς εἶχε φανῆ ὅτι ἠμιλλᾶτο πρὸς τὸ « κρῦο, κρούσταλλο νερὸ » τῆς ὑπὸ τὸν πλατάνον τῶν ρεούσης πηγῆς. Καὶ ὅταν κατόπιν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν καὶ ἐν συνεχείᾳ ὑστερον εἰς τὴν Σπάρτην ἄκουα καὶ ἔβλεπα εἰς τὰς ἐντοπίας ἐφημερίδας παντοῦ θρηνολογίας διὰ τὸν Συκουτρῆν, εἶχα πρὸς στιγμὴν τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι εἰς τὴν καρδίαν ἐκείνην τῆς Πελοποννήσου ἢ εἶδῃσιν τοῦ θανάτου τούτου ἤρχετο ὡς μακρυνὸς ἀντίλαλος τοῦ ὀμητικοῦ στίχου:

ᾠ πόποι! ἢ μέγα πένθος Ἀχαιῖδα γαῖαν ἰκάνει!

Ἄξιως καὶ εὐλόγως ἐθρηνήθη ἀπὸ τὸ Πανελλήνιον καὶ θρηνεῖται ὁ Συκουτρῆς, διότι παρ' ὄλον τὸ νεαρὸν τῆς ἡλικίας του, ἀπετέλει ὑπέροχον ἐπιστημονικὴν φυσιογνωμίαν τοῦ τόπου, ἡ δὲ φήμη ὑπῆρξεν ἀνάλογος πρὸς τὴν ἀξίαν του.

Δὲν προτίθεμαι νὰ παρουσιάσω πλήρη εἰκόνα, ἢ καὶ ἀδρομερῆ ἐπισκόπησιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἔργου τοῦ Ἰωάννου Συκουτρῆ, τὸ ὁποῖον, μὲ τὴν πολυμέρειαν ποὺ παρουσιάζει, θὰ ἀπῆτει ἄλλον ἰκανώτερον ἐμοῦ ὁμιλητὴν. Θὰ ὁμιλήσω μόνον περὶ τοῦ Συκουτρῆ ὡς φιλολόγου ἑλληνιστοῦ, γνωρίζω δὲ ὅτι καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ἀκόμη, ἐντὸς μάλιστα τοῦ αὐστηρῶς περιορισμένου χρόνου, δὲν θὰ ἀνταποκριθῶ οὔτε πρὸς τὴν ἀξίαν τοῦ ἔργου, οὔτε πρὸς τῶν ἀκροατῶν μου τὰς προσδοκίας. Ἄν δὲ δὲν ἠθέλησα νὰ ἀρνήθῃ εἰς τοὺς προσκαλέσαντάς με καλοὺς νέους τὴν συμμετοχὴν μου εἰς τὸ μνημόσυνον των διὰ τῆς ἀποψινῆς μικρᾶς ὁμιλίας μου, τὸ ἕκκαμα κυρίως διὰ νὰ δείξω ὅτι ἡ μνήμη τοῦ Συκουτρῆ δὲν εἶναι μόνον εἰς τοὺς μαθητάς του, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς διδασκάλους του προσφιλεῖς.

Περὶ τοῦ Ἰωάννου Συκουτρῆ ἡμπορεῖ νὰ λεχθῆ ὅτι λέγεται διὰ τὸν ποιητὴν. Δὲν ἔγινε. Ἐγεννήθη φιλόλογος! Διὰ τὴν ἐκκόλαψιν τοῦ φιλολογικοῦ ταλάντου ποὺ ἐκρύπτετο εἰς τὸ πτωχὸ χωριατόπουλο τοῦ Ἀγιαννίου τῆς Σμύρνης, κανέν ἄλλο σχολεῖον δὲν ἠδύνατο νὰ εὐρεθῆ καταλληλότερον ἀπὸ τὴν Εὐαγγελικὴν Σχολὴν τῆς Σμύρνης, τὴν πότιαν ἐκείνην μητέρα τῆς Ἑλληνικῆς Ἀνατολῆς, ἥτις κατὰ τὴν ὁμολογίαν τοῦ ἰδίου ὡς ψυχικὸν λυτρωμὸν ἀπὸ ἐξωτερικᾶς μικρότητος τοῦ ἀπεκάλυψε τὴν ἀπασχόλησιν μὲ τὴν Ἀρχαιότητα καὶ ἀκοίμητον τοῦ ἦναψε τὴν φλόγα τῆς πίστεως πρὸς τὴν ἐξανθρωπιστικὴν τῆς παιδείαν.

Εἰς τὰς ἐν Ἀθήναις πανεπιστημιακὰς του σπουδὰς καὶ εἰς τὰς πανεπιστημιακὰς του ἐξετάσεις « αἰὲν ἀριστεύων » κατέπληξε διδασκάλους καὶ συμφοιτητάς διὰ τὴν ἐπιμέλειαν, τὴν γνῶσιν, τὴν κρίσιν, τὴν ἐμβρίθειαν, τὴν πολυμαθειαν.

Ἡ Κύπρος, ὅπου ἅμα τῷ πέρατι τῶν σπουδῶν του ἐκλήθη νὰ διδάξῃ ὁ Συκουτρῆς, εἶχεν ἑλληνικὴν Μέσην ἐκπαίδευσιν μὲ ἐνδοξὸν παράδοσιν, δημιουργηθεῖσαν ἀπὸ ἐντοπίας καὶ περαστικὰς διδασκτικὰς δυνάμεις πρώτης τάξεως. Χωρὶς νὰ ὑστερήσῃ οὐδενὸς ἐκ τῶν προκατόχων του εἰς τὴν σχολικὴν δρᾶσιν, ὁ μόνος εἰκοσαετῆς Συκουτρῆς, τέμνει νέας ὁδοὺς ἐπιστημονικῆς ἐρεῦνης εἰς τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς ὀρίζοντας τῆς ἑλληνικῆς μεγαλονήσου. Ἰδρῦει τὰ « Κυπριακὰ Χρονικά », περιοδικόν, τὸ ὁποῖον διευθύνει ὁ ἴδιος καὶ ἐμψυχώνει

αὐτὸ διὰ δημοσιεύσεως συχνῶν καὶ λαμπρῶν ἐργασιῶν, ἱστορικῶν, λαογραφικῶν, τοπογραφικῶν, παλαιογραφικῶν, τῶν πλείστων σχετιζομένων μὲ τὴν Κύπρον.

Ἄλλὰ τὸ φιλολογικὸν δαιμόνιον τοῦ Συκουτρῆ ἔλαμψε κυρίως εἰς Γερμανίαν, ὅπου, ἀποσταλεὶς ὡς ὑπότροφος τοῦ Πανεπιστημίου πρὸς συμπλήρωσιν τῶν σπουδῶν του εἰς τὴν Ἀρχαίαν Ἑλληνικὴν Φιλολογίαν, ἐσημείωσε θρίαμβον ἐπιτυχίας καὶ εὐδοκίμησεως πρωτοφανῆ διὰ σπουδαστὴν, ὄχι μόνον Ἑλληνα, ἀλλὰ καὶ οἰασδήποτε ἄλλης ἐθνικότητος.

Ἐγγραφεὶς κατ' ἀρχὰς τὸ 1926 εἰς τὸ Πανεπιστήμιον τῆς Λειψίας, ἐμφανίζεται μὲ τὴν πρώτην γερμανικὴν ἐργασίαν του διὰ τὸν « Εὐαγόραν » τοῦ Ἰσοκράτους, δημοσιευομένην εἰς τὸ κράτιστον φιλολογικὸν περιοδικόν τῆς Γερμανίας, τὸν « Hermes ». Εἰς τὴν ἐκτενῆ ταύτην μελέτην μὲ τὸ προσφιλές του Κυπριακὸν θέμα, ἀναλύων μὲ πρωτοτυπίαν μεθόδου τὸν λόγον τοῦτον τοῦ Ἰσοκράτους, ἀποδεικνύει ὅτι τὸ ἔργον δὲν εἶναι ἀπλῆ νεκρολογία, ὡς ἐπιστεῦετο, ἀλλὰ προγραμματικὴ συγγραφή τοῦ Ἰσοκράτους, προβάλλοντος εἰς αὐτὴν τὸ ἰδεῶδες ἀγαθοῦ ἡγεμόνος, ὅπως ὁ ρήτωρ τὸν ἀντελαμβάνετο. Ἐκ παραλλήλου δημοσιεύει καὶ ἄλλας ἀξιολόγους ἐργασίας εἰς γερμανικὰ καὶ εἰς ἑλληνικὰ περιοδικά.

Ἄλλὰ τὸ 1928 εἶναι τὸ ἔτος τῆς ἀναδείξεως τοῦ ἐν Βερολίῳ τῶρα σπουδάζοντος νεαροῦ Ἑλληνοῦ εἰς φιλόλογον μεγάλης ὀκλής. Ἡ περὶ τοῦ « Ἐπιταφίου » τοῦ Δημοσθένους ἐργασία του, δημοσιευθεῖσα γερμανιστὶ ἐπίσης εἰς τὸν « Hermes », κάμνει κατάπληξιν εἰς τοὺς διεθνεῖς φιλολογικοὺς κύκλους. Τὸν Ἐπιτάφιον εἰς τοὺς ἐν Χαϊρωνεῖα πεσόντας, τὸν ὁποῖον ἀπὸ τοῦ Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεῶς ὄλοι οἱ φιλόλογοι μέχρι τοῦ Westermann καὶ τοῦ Blass ἐθεώρουν νόθον, ὁ Συκουτρῆς ἀποδεικνύει ὡς γνήσιον λόγον τοῦ Δημοσθένους. Ὁ συνάδελφος κ. Καλιτσουνάκης, ὁμιλήσας περὶ τοῦ Συκουτρῆ εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν, εἶπε περὶ τῆς ἐργασίας ταύτης μίαν μεγάλην ἀλήθειαν, ὅτι εἶναι σχετικῶς εὐκόλον νὰ ἀποδεικνύη τις τὸ νόθον ἔργον τινὸς θεωρουμένου γνησίου, τὴν γνησιότητα δὲ μὴ συγγράμματος θεωρουμένου νόθου ν' ἀποδείξῃ τις εἶναι δυσκολώτατον. Τὸ δυσκολώτατον τοῦτο ἔργον τῆς ἀνατροπῆς παραδόσεως αἰώνων, κατῶρθωσεν ὁ Συκουτρῆς εἰς ὀλίγας σελίδας δι' ἀδρᾶς ἐπιχειρηματολογίας καὶ δι' ἀριστοτεχνικῆς ἀναλύσεως φραστικῶν καὶ ἱστορικῶν στοιχείων. Εἰς τὸν νεαρὸν Ἑλληνα φιλόλογον ἀνεγνωρίσθη τιμητικώτατα ἡ μεγάλη ἐπιστημονικὴ ὑπηρεσία τῆς ἀποδόσεως ἐνὸς τοιοῦτου ἱστορικοῦ μνημείου τοῦ λόγου εἰς τὸν γνήσιον δημιουργόν του, ὅστις δὲν ἦτο μικρὸς τις καὶ ἄσημος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Δημοσθένης. Τόση δὲ ἦτο ἡ ἐκ τῆς ἐργασίας ταύτης κτηθεῖσα φήμη

τοῦ Συκουτρῆ, ὥστε τότε ἀμέσως τοῦ ἀνετέθη ὑπὸ τοῦ παγκοσμίου κύρους ἐκδοτικοῦ οἴκου Teubner ἢ συνέχισις τῆς ὑπὸ τοῦ Fuhr ἀνειλημμένης καὶ διακοπείσης νέας ἐκδόσεως τοῦ Δημοσθένους, τῆς ὁποίας ὁ 2ος τόμος μόλις ἐσχάτως ἦλθεν εἰς φῶς. Μετὰ τὸν Γρηγόριον Βερναρδάκη, ὅστις εἶχεν ἐκδώσει εἰς τὴν σειρὰν τοῦ Teubner τὰ «Ἠθικά» τοῦ Πλουτάρχου, ὁ Συκουτρῆς εἶναι ὁ δεύτερος Ἕλληνας εἰς τὸν ὁποῖον ἀνετέθη ἐκδοσις ἀρχαίου Ἑλληνος συγγραφέως εἰς τὴν σειρὰν Teubner.

Δι' ἄλλης παρομοίας καὶ συγχρόνου ἐργασίας περὶ τῆς πρὸς τὸν βασιλέα Φίλιππον ἐπιστολῆς τοῦ Σπευσίππου, δημοσιευθείσης εἰς αὐτοτελές τεύχος τῶν Πρακτικῶν τῆς Σαξονικῆς Ἀκαδημίας, ἀποδεικνύει ὁ Συκουτρῆς, ὅτι ἡ ἐπιστολὴ αὕτη δὲν εἶναι μεταγενέστερου τινὸς συγγραφέως, ὡς ἐπιστεύετο, ἀλλ' εἶναι γνησία τοῦ Σπευσίππου, γραφεῖσα τὸν 4ον π. Χ. αἰῶνα. Οὕτω διὰ τῆς ἐργασίας τοῦ νεαροῦ Ἑλληνος φιλόλογου ἀποκαθιστᾶται νέον ἔργον εἰς τὴν ἀρχικὴν του γνησίαν πατρότητα καὶ ἀποδίδεται νέον πολῦτιμον κείμενον εἰς τὴν κλασσικὴν ἀττικὴν πεζογραφίαν. Ἀθρόοι ἀποδέχονται τὴν γνώμην του οἱ μεγάλοι φιλόλογοι καὶ ἱστορικοὶ τῆς Γερμανίας καὶ τῆς ἄλλης Εὐρώπης, ὡς ὁ Eduard Meyer, ὁ Wilcken, ὁ Geyer, ὁ Rohlfenz καὶ ὁ πολὺς Wilamowitz, ὅστις εἶχεν ἐκφράσει ἄλλοτε διάφορον περὶ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης γνώμην. Οἶονεὶ δὲ βραβεῖον τῆς ἐκτιμήσεώς του διὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην παρέχει ὁ γηραιὸς σοφὸς εἰς τὸν νεαρόν Ἕλληνα τὸ τιμητικώτατον εἰσιτήριο εἰς τὴν Graecam Wilamowitzianam, τὸν στενότερον δηλονότι φιλολογικὸν κύκλον τοῦ Wilamowitz, ὅπου 6·8 ἐκ τῶν νεαρωτέρων μελῶν τοῦ διδάσκοντος προσωπικοῦ τοῦ ἐν Βερολίνῳ Πανεπιστημίου, συνεργόμενοι κατὰ δεκαπενθήμερον εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ μεγάλου διδασκάλου, ἐρμηνεύον ἀπὸ κοινοῦ ἀρχαίους Ἕλληνας συγγραφεῖς. Πλὴν ἐνὸς Ἰταλοῦ καθηγητοῦ, καὶ τούτου ἐρχομένου μόνον κατὰ τὰς διακοπὰς, ὁ Συκουτρῆς ὑπῆρξε τὸ μόνον ἄλλοδαπὸν μέλος τῆς Graeca Wilamowitziana ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς της.

Ὁ Συκουτρῆς ἀσχολεῖται περαιτέρω μὲ τὴν ἔρευναν τῶν πηγῶν, τοῦ ὕφους καὶ τῆς χρονολογίας τῶν Σωκρατικῶν ἐπιστολῶν, τὰ δὲ πορίσματα τῆς ἐρέυνης ταύτης παρέχει ἐν συντόμῳ εἰς τὸ ἄρθρον Sokratikerbriefe τῆς Real-Enkyklopädie τοῦ Pauly-Wissowa-Kroll, ἐκτενέστερον δὲ εἰς βιβλίον, συγγραφέν μὲν τὸ 1929, ἐκδοθὲν ὁμῶς τὸ 1933 εἰς τὴν σειρὰν τῶν Studien zur Geschichte und Kultur des Altertums ὑπὸ τὸν τίτλον «Die Briefe des Sokrates und der Sokratiker». Εἰς τὸ βιβλίον τοῦτο ἀποδεικνύει ὁ Συκουτρῆς ὅτι αἱ φερόμεναι ὡς ἐπιστολαὶ τοῦ Σωκράτους ἐγράφησαν τὸν 1ον μ.Χ. αἰῶνα καὶ ἀνήκουν εἰς φιλοσοφικὰς συγγραφὰς

τῆς Κυνιζούσης Σχολῆς, ἐνῶ αἱ Σωκρατικαὶ ἐπιστολαὶ ἀνήκουν εἰς τὸν 3ον μ.Χ. αἰῶνα, πλὴν τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Σπευσίππου, ἣν ἀπέδειξε γνησίαν καὶ ἀνήκουσαν εἰς τὸν 4ον π.Χ. αἰῶνα. Ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῶν ἐργασιῶν τούτων καὶ τῆς περὶ τῆς χειρογράφου παραδόσεως τῶν Σωκρατικῶν ἐπιστολῶν ἐν τῇ «Philologische Wochenschrift» τὸ 1928 δημοσιευθείσης, ἀπενέμετο καὶ ἄλλη μεγάλη τιμὴ εἰς τὸν ἀλησμόνητον Συκουτρῆν διὰ τῆς εἰς αὐτὸν ὑπὸ τοῦ περιφήμου ἐκδοτικοῦ οἴκου Weidmann ἀναθέσεως τῆς ἐκδόσεως τῶν Ἑλλήνων Ἐπιστολογράφων.

Πλὴν τῶν πολλῶν ἄλλων καὶ δυσαριθμῶν ἐργασιῶν, αἵτινες ἐκ παραλλήλου καὶ ἐν συνεχείᾳ βλέπουν τὸ φῶς εἰς διάφορα γερμανικὰ καὶ ἑλληνικὰ περιοδικά, τὸν «Hermes», τὸν «Philologus», τὴν «Byzantinische Zeitschrift», τὴν «Zeitschrift für Neutestamentliche Wissenschaft», τὰ «Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher», τὴν «Ἀθηνᾶν», τὰ «Ἑλληνικά» κλπ. καὶ αἵτινες δὲν περιορίζονται μόνον εἰς τὴν κλασσικὴν περίοδον, ἀλλ' ἐπεκτείνονται καὶ εἰς σπουδαιότατα προβλήματα τῆς μετακλασσικῆς καὶ ἰδίᾳ τῆς Βυζαντιακῆς Γραμματείας, ἐντὸς τῆς ὁποίας κινεῖται μὲ μεγάλην ἐνημερότητα καὶ ἐλευθερίαν ὁ Συκουτρῆς, δημοσιεύει ἀξιολογωτάτας εἰς ὄγκον καὶ ποιὸν βιβλιοκρισίας, γενόμενος συνεργάτης τῶν σοβαρωτέρων κριτικῶν περιοδικῶν τῆς Γερμανίας, ὡς εἶναι ἡ «Deutsche Literaturzeitung», ἡ «Berliner Philologische Wochenschrift» καὶ τὸ ἄριστον πάντων «Gnomon», τοῦ ὁποῖου ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἀπὸ τῆς ἐκδόσεώς του Ἑλληνας συνεργάτης. Αἱ βιβλιοκρισίαι τοῦ Συκουτρῆ δὲν εἶναι ἀπλαῖ ἀναλύσεις τοῦ περιεχομένου, ἀλλὰ συνοδεύονται πάντοτε μὲ κρίσεις καὶ ἰδίας γνώμας καὶ παρατηρήσεις διαφωτιζούσας ἢ καὶ ἐπανορθούσας τὰ κρινόμενα πράγματα. Αἱ οὕτω παρεχόμεναι πρωτότυποι συμβολαὶ τοῦ Συκουτρῆ εἰς ἐργασίας ἄλλων, τυγχάνουσιν ἐξαιρετικῆς ἀποδοχῆς καὶ ἐπαινοῦνται ὑπὸ ἐπιφανῶν φιλόλογων, ἐξ ὧν ἀναφέρω μόνον τὸν Wilamowitz, ὅστις λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τοιοῦτου βιβλιοκριτικοῦ δημοσιεύματος τοῦ Συκουτρῆ, ἀποκαλεῖ τὰς παρατηρήσεις του ὀξυνουστάτας (scharfsinnig) καὶ συγχαίρει αὐτὸν διὰ τὴν παραγωγικότητά του : «Ihre Produktivität, γράφει, verfolge ich mit grösster Freude». Ἐπαινῶν δὲ εἰς ἐπίσημον πιστοποιητικόν του ὁ Wilamowitz τὴν σπανίαν εὐφυΐαν καὶ τὴν ἀκαταπόνητον ἐπιμέλειαν τοῦ Συκουτρῆ (die ungewöhnliche Begabung und den rastlosen Fleiss), κατατάσσει αὐτὸν εἰς τοὺς ἀρίστους γνώστας τῆς ἑλληνικῆς πεζογραφίας (gehört zu den besten Kennern des griechischen Prosastils). Πράγματι, διὰ τῶν μέχρι τοῦδε ἐργασιῶν του ὁ Συκουτρῆς ἀπέκτησε τὴν φήμην τοῦ εἰδικοῦ περὶ τὸ ὕφος τῆς ἀττικῆς πεζογραφίας ἐμπειρογνώμονος.

Μὲ τὴν ἐπιστροφήν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἥτις γίνεται τὸ τέλος τοῦ 1929, ἢ εἰς τὴν κλασσικὴν φιλολογίαν ἐργασία τοῦ Συκουτρῆ δὲν ἀκολουθεῖ τὴν αὐτὴν ἀνιούσαν πρόοδον, εἰς οἷον ἀλματικὸν μέτρον εἶχεν αὐτὴ ἐκδηλωθῆ ἐν Γερμανίᾳ. Διδακτικαὶ καὶ ἐπαγγελματικαὶ διὰ τὰς βιωτικὰς ἀνάγκας ἀπασχολήσεις, ἡ πενιχρότης τῆς πνευματικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς ζωῆς τοῦ τόπου, ἀγῶνες πρὸς ἐξουδετέρωσιν ἀδίκου καὶ φθονεῶς ἀντιδράσεως, πρὸ πάντων δὲ τὸ ἄπλωμα καὶ ὁ περισπασμὸς εἰς ἐνδιαφέροντα εὐρισκόμενα ἔξω τῶν αὐστηρῶς ἐπιστημονικῶν ὁρίων τῆς κλασσικῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας καὶ ἡ εἰς ταῦτα κατασπατάλησις χρόνου καὶ δυνάμεων, συνετέλεσαν ὄχι μόνον εἰς τὴν ἐλάττωσιν τῆς εἰς τὴν κλασσικὴν φιλολογίαν παραγωγικότητος, ἥτις εἶχε προκαλέσει τὸν θαυμασμὸν ἐνὸς Wilamowitz, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν καθυστέρησιν ἀνειλημμένων ἐπιστημονικῶν ὑποχρεώσεων, ἴσως δὲ καὶ εἰς τὴν θανατηφόρον φθορὰν τῶν ψυχικῶν καὶ τῶν σωματικῶν τοῦ δυνάμεων. Ἔτσι ἐξηγεῖται ὅτι δὲν εἶδαν τὸ φῶς ἐκδόσεις κειμένων, τὰς ὁποίας εἶχεν ἀναλάβει, καὶ δημοσιεύσεις ἐργασιῶν, τὰς ὁποίας εἶχεν ἀναγγεῖλει ἀπὸ πολλοῦ ὁ ἴδιος, καὶ ἔτσι πρέπει νὰ ἐξηγηθῆ τὸ ἀπροσδόκητον ἐκεῖνο Praemonitum τοῦ Teubner εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Συκουτρῆ γενομένην ἔκδοσιν τοῦ Δημοσθένους, τὸ ὁποῖον, ἂν καὶ ἀφορᾷ εἰς ἐπουσιώδη παράλειψιν, ὡς εἶναι ἢ μὴ ἔγκαιρος ἀποστολὴ τῶν τυπογραφικῶν δοκιμῶν, ἀποτελεῖ ἐν τούτοις δριμύτατον ἔλεγχον τῆς καθυστερήσεως ταύτης μὲ δυσἀρέστους συνεπείας.

Ἐν τούτοις ἡ ἐν Ἀθήναις δρᾶσις τοῦ Συκουτρῆ, μολονότι ἀπορροφηθεῖσα ἀπὸ τὴν μεγάλην καὶ σοβαρὰν μορφωτικὴν καὶ φρονηματιστικὴν ἐργασίαν, μὲ τὴν ὁποίαν καὶ διὰ τοῦ γραπτοῦ καὶ διὰ τοῦ προφορικοῦ λόγου ἐντόνως καὶ γονίμως κατέγινε, θεωρουμένη καὶ ἀπὸ τῆς συγγραφικῆς εἰς τὴν κλασσικὴν φιλολογίαν πλευρᾶς, ἔχει νὰ παρουσιάσῃ ἀξιόλογον κατόρθωμα. Τοῦτο δὲ εἶναι ἡ ὀργάνωσις τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ ἡ εἰς τὴν σειρὰν αὐτῆς ἔκδοσις δύο ἀρχαίων ἔργων, τοῦ Συμποσίου τοῦ Πλάτωνος καὶ τῆς Ποιητικῆς τοῦ Ἀριστοτέλους, διὰ τῆς ὁποίας ἐτέθη ἡ κορωνίς, ἀλλὰ συγχρόνως καὶ ἡ ἐπιθανάτιος πλάξ, εἰς τὸ τόσον πρόωρος μαζὶ μὲ τὴν ζωὴν του τερματισθὲν ἔργον τοῦ νέου φιλόλογου.

Οἷοσδήποτε δίκαιος καὶ ἀμερόληπτος κριτῆς, χωρὶς νὰ θελήσῃ νὰ ὑποστηρίξῃ ὅτι ἡ ἐκλογή τοῦ Πλατωνικοῦ Συμποσίου ὡς πρώτου εἰς τὴν σειρὰν τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀκαδημίας ὑπῆρξεν ἐπιτυχής, ἢ ὅτι ἡ Εἰσαγωγή εἰς αὐτὸ διὰ τὴν ἔκτασιν καὶ τὰς λεπτομερείας αὐτῆς θεωρεῖται ἀπηλλαγμένη ἐλάττωμάτων, ἢ ὅτι ἡ μετάφρασις εἶναι ἀπὸ πάσης ἀπόψεως

εὐστοχος, δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ ἀνομολογήσῃ ὅτι ἡ ὑπὸ τοῦ Συκουτρῆ γενομένη ἔκδοσις τοῦ Συμποσίου ἀποτελεῖ ἐργασίαν πολὺ σπουδαίαν, τιμῶσαν καὶ αὐτὸν καὶ τὴν Ἀκαδημίαν καὶ τὴν ἑλληνικὴν ἐπιστήμην. Δὲν εἶναι δυνατόν παρὰ νὰ ἐπαινέσῃ τὴν ἀκρίβειαν καὶ τὴν ἐπιμέλειαν, μεθ' ἧς ἐπεδιώχθη ἡ κριτικὴ ἀποκατάστασις καὶ τῶν δύο κειμένων, μάλιστα δὲ τοῦ «Περὶ Ποιητικῆς» τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ ὁποίου, ὡς γνωστόν, ἡ παράδοσις εἶναι δύσκολος καὶ ἀνώμαλος, καὶ νὰ θαυμάσῃ πρὸ πάντων τὴν ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ἐπιδεικνυομένην γνῶσιν καὶ ἀναπαράστασιν τῆς ἐποχῆς καὶ τῶν προσωπικῶν καὶ πραγματικῶν συνθηκῶν, ὑφ' ἧς ἐγράφησαν τὰ ἔργα, καθὼς καὶ τὴν διαρκῆ προσπάθειαν τῆς πρὸς σύγχρονα πράγματα συγκρίσεως τῶν γεγοτότων. Αἱ εἰς τὰς Εἰσαγωγὰς καὶ τὰ ἐρμηνευτικὰ ὑπομνήματα παρεχόμεναι εἰδήσεις, δὲν εἶναι ξηραὶ γραμματικαὶ καὶ λεξικογραφικαὶ παρατηρήσεις, ἀλλ' ἀπὸ τε ἱστορικῆς, φιλοσοφικῆς καὶ αἰσθητικῆς πλευρᾶς ἀνάλυσις καὶ διαφώτισις τοῦ περιεχομένου, σχετικὴ πάντοτε πρὸς τὸν καθόλου δημόσιον, ἰδιωτικὸν καὶ ἐπιστημονικὸν βίον τῶν ἀρχαίων καὶ ἐν ἐπιδιωκομένη ἀναφορᾷ καὶ συγκρίσει πρὸς ἀνάλογα προβλήματα τῆς συγχρόνου πνευματικῆς ζωῆς, ἰδίᾳ δὲ πρὸς συγχρόνους ἀναλογίας τοῦ σημερινοῦ βίου τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἡ «Περὶ Ποιητικῆς» τοῦ Ἀριστοτέλους ἔκδοσις, πλὴν μόνης τῆς μεταφράσεως, ἥτις ἀνήκει εἰς τὸν μακαρίτην καθηγητὴν Μετάρδον, ἀποτελεῖ καθ' ὅλα τὰ ἄλλα ἐργασίαν τοῦ Συκουτρῆ, εἶναι δὲ ἡ ἐργασία αὐτὴ μεθοδικωτέρα, προσεκτικωτέρα καὶ ἀπὸ πάσης ἀπόψεως ὠριμωτέρα τῆς ἐργασίας τοῦ Συμποσίου. Κρίμα πού δὲν εἶναι πλήρης. Εἰς τὴν σελ. 148 μετὰ σειρὰν ἀποσιωπητικῶν ἀναγινώσκωμεν: «Τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῆς Εἰσαγωγῆς λόγῳ τοῦ αἰφνιδίου θανάτου τοῦ συγγραφέως δὲν ἐγένετο δυνατόν νὰ γραφῆ»!! Ἡ ὁμολογία τῆς Ἀκαδημίας, ὅτι δὲν ἐγένετο δυνατόν νὰ γραφῆ τὸ ὑπόλοιπον, μολονότι ὁ ἐκλιπὼν συγγραφεὺς εἰς τὸν Πρόλογόν του παραθέτει τὸ πλαίσιον ἐντὸς τοῦ ὁποίου θὰ ἐξετείνετο ἡ Εἰσαγωγή του καὶ παρέχει συνοπτικὸν διάγραμμα τοῦ περιεχομένου αὐτῆς, ἀποδεικνύει ὅτι τὸ ἐκ τοῦ θανάτου τοῦ Συκουτρῆ δημιουργηθὲν εἰς τὴν κλασσικὴν φιλολογίαν τῆς χώρας κενόν, δὲν εἶναι ἀπλοῦς λόγος, ἀλλὰ θλιβερά μεμαρτυρημένη πραγματικότης.

Εἶναι γνωστόν, ὅτι ἡ «Ἑλληνικὴ Βιβλιοθήκη» τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, ὀνομασθεῖσα, ὡς εἰς τὸ ἴον Ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ αὐτῆς ἐπὶ λέξει ἀναφέρεται, «κατὰ τὸ πρότυπον τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ, τοῦ ὁποίου καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ συνεχίσῃ τὴν παράδοσιν», εὖρεν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Συκουτρῆ τὸν ἱκανὸν ὀργανωτὴν, τὸν ἐνθουσιώδη

ἐμψυχωτὴν καὶ τὸν ἀξιὸν ὀδηγητὴν. Καὶ ἔρχεται κανεὶς νὰ πιστεύσῃ, ὅτι δὲν εἶναι ἀπλῆ σύμπτωσης, ἀλλ' ἀποτελεῖ ἐπαλήθευσιν τοῦ ἱστορικοῦ νόμου τῶν μετὰ τὸν κύκλον τῶν ἐτῶν καὶ τῶν γενεῶν ἐπανερχομένων προσωπικότητων τὸ γεγονός, ὅτι ὁ συνεχιστὴς τῆς «Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης» τοῦ 1933, ἀφιστάμενος κατὰ τέσσαρας γενεάς τοῦ ἀρχικοῦ αὐτῆς ἴδρυτοῦ τοῦ 1805, ἦρχετο ἀπὸ τὸν ἴδιον καὶ ἐκεῖνος δρόμον, κατήγετο δηλαδὴ ἐκ Χίων προγόνων, εἶχε γέννηθῆ εἰς τὴν Σμύρνην καὶ ὑπῆρξε μαθητὴς καὶ τρόφιμος τῆς αὐτῆς ὡς καὶ ὁ μέγας Κοραῆς ποτνίας μητρός, τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς τῆς Σμύρνης.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι τὸ δημιουργικὸν ἔργον τοῦ Συκουτρῆ, τὸ ἀναγόμενον εἰς τὴν κλασσικὴν φιλολογίαν, διὰ νὰ κριθῆ πλήρες καὶ ἐν τῷ συνόλῳ αὐτοῦ, πρέπει νὰ θεωρηθῆ μαζί μετὰ τὰς ἐλάσσονας πραγματείας καὶ μετὰ τὰς συμπληρούσας αὐτὸ βιβλιοκρισίας, μετὰ τὰ ἐξ αὐτοῦ ἀναπόσπαστα ἐκλαϊκευτικὰ δημοσιεύματα καὶ μετὰ τὴν συστηματικῶς καὶ ἀποτελεσματικῶς ἀσκηθεῖσαν διὰ τοῦ προφορικοῦ λόγου διδασκαλίαν. Ἀλλὰ τοιαύτην ἀνασκόπησιν δὲν ἐπιτρέπουν τὰ ὄρια τῆς ἀποψινῆς μικρᾶς ὁμιλίας μου. Περιορίζομαι μόνον νὰ εἶπω, ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο, ἐκτείνόμενον εἰς ὅλας τὰς ἱστορικὰς περιόδους τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀπὸ τῆς ἀρχαίας μέχρι καὶ τῆς σημερινῆς, ἀπέβλεπεν εἰς τὴν ἐξέτασιν ὀλοκλήρου τῆς ἑλληνικῆς γραμματικῆς παραδόσεως ὡς ἐνιαίου ὅλου. Τὰ δημοσιεύματα τοῦ Συκουτρῆ, σκορπισμένα εἰς διάφορα περιοδικά, δικά μας καὶ ξένα, φιλολογικά, λογοτεχνικά, ἱστορικά, φιλοσοφικά, εἰς κριτικὰς ἐπιθεωρήσεις, πραγματεύονται ποικίλλαν προβλημάτων, κριτικῶν, ἐρμηνευτικῶν, ἱστορικῶν, φιλοσοφικῶν, χρονολογικῶν, μεθοδολογικῶν καὶ ἄλλων, ἀναγομένων ὅχι μόνον εἰς τὴν ἀρχαίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Βυζαντινὴν καὶ εἰς τὴν νεωτέραν ἑλληνικὴν Γραμματείαν. Μετὰ τὴν «Περὶ τῶν προβλημάτων τῆς Βυζαντινῆς ἐπιστολογραφίας» ἀνακοίνωσιν τοῦ Συκουτρῆ, τὴν γενομένην γερμανιστὶ ἐνώπιον τοῦ ἐν Ἀθήναις τὸ 1930 συνελθόντος Βυζαντινολογικοῦ Συνεδρίου, διαφωτίζονται ὅχι μόνον λογοτεχνικά, ἀλλὰ καὶ ψυχολογικά ζητήματα τῶν Βυζαντινῶν καὶ ἀνοίγεται, κατὰ τὴν γνώμην τοῦ καθηγητοῦ τῆς Λειψίας Bethe, νέα ὁδὸς ἐρευνῶν. Αἱ δὲ περὶ τὸ «Σχίσμα τῶν Ἀρσενιατῶν» μελέται του ἀποτελοῦν, κατὰ τὴν κρίσιν τοῦ ἐπιφανοῦς Βέλγου φιλολόγου Grégoire, κεφαλαιώδη συμβολὴν εἰς τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν τοῦ Βυζαντίου ἐπὶ τῶν Παλαιολόγων καὶ περιέχουν ἐν ἀφθονίᾳ ἀνακαλύψεις καὶ παρατηρήσεις εὐφυεῖς καὶ ὀρθάς. Ἐκτενὴς βιβλιοκρισία του εἰς τὸν «Γνώμονα», συνοδευομένη μετὰ ἀνάλυσιν καὶ πρωτότυπον ἐρμηνείαν τῆς «Περὶ Ἰδεῶν»

συγγραφῆς τοῦ Ἑρμογένους, προκαλεῖ τὸν θαυμασμόν ἄλλου ἐπίσης σπουδαίου Βέλγου φιλολόγου, τοῦ Bidez, γράφοντος ὅτι διὰ τῶν παρατηρήσεων τοῦ Συκουτρῆ τὸ ἔργον τοῦ Ἑρμογένους τίθεται ὑπὸ νέον φῶς. Οὕτω δὲ ἀνάλογοι εἰς πρωτοτυπίαν καὶ ὀρθότητα παρατηρήσεων καὶ εἰς πλοῦτον ἐπιτευγμάτων εἶναι αἱ πλείσται τῶν ἐλασσόνων διατριβῶν τοῦ Συκουτρῆ.

Ἄν θελήσῃ τις νὰ ἐξετάσῃ τὸν χαρακτῆρα καὶ νὰ παρακολουθήσῃ τὴν βαθμιαίαν ἐκδήλωσιν τοῦ φιλολογικοῦ ἔργου τοῦ Συκουτρῆ, δὲν θὰ δυσκολευθῆ νὰ διακρίνῃ εἰς αὐτὸ τὰς ἰσχυρὰς ἐπιδράσεις τῶν δύο μεγάλων Γερμανῶν φιλολόγων, τῶν ὁποίων ἠτύχησεν οὗτος νὰ γίνῃ μαθητὴς καὶ γνώριμος ὁμιλητὴς ἐν Βερολίνῳ, τοῦ Wilamowitz καὶ τοῦ Werner Jaeger. Παρ' ὅλην τὴν μεταξύ τῶν δύο τούτων φιλολόγων ὑπάρξασαν σχέσιν διδασκάλου πρὸς μαθητὴν καὶ διαδόχου πρὸς προκάτοχον εἰς τὴν αὐτὴν πανεπιστημιακὴν ἔδραν, ἐκάτερος τούτων ἀντιπροσωπεύει ἰδίαν σχολήν. Ἡ ἱστορικὴ μέθοδος ἐρεύνης, τὸ πνεῦμα τῆς εἰς τὴν ἐρευναν ταύτην καθολικότητος, ἡ ἀντίληψις ὅτι τὸ κύριον ἔργον τοῦ φιλολόγου εἶναι ἡ ἐρμηνεία καὶ ὅτι τὸ ὑψιστὸν ἰδεῶδες τῆς φιλολογικῆς ἐπιστήμης εἶναι νὰ καταστήσῃ καὶ πάλιν ζωντανὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ παρελθόντος, ὥστε νὰ συνεχίσουν τὴν ἐπίδρασιν των εἰς τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον, γνωρίσματα τῶν ἐργασιῶν τοῦ Συκουτρῆ, εἶναι ἀρχαῖα τοῦ Wilamowitz, τοῦ ὁποίου ὅχι μόνον τὸ ὄνομα ἐγνώριζεν, ἀλλὰ καὶ τὰ διδάγματα εἶχεν ἐνστερνισθῆ ὁ Συκουτρῆς ἤδη ἀπὸ τῶν μαθητικῶν θρανίων τῆς Εὐαγγελικῆς Σχολῆς. Ὁ δὲ συνδυασμὸς φιλολογικῆς ἐρεύνης μετὰ φιλοσοφικῆς ἐμβαθύνσεως, ἡ σύνδεσις φιλολογικῶν καὶ φιλοσοφικῶν ἀπόψεων, ἡ ἐφαρμογὴ τῆς λεγομένης προβληματογραφικῆς μεθόδου εἰς τὴν κλασσικὴν φιλολογίαν, ἡ χρησιμοποίησις τῶν ἀρχαίων διὰ τὴν ἀνθρωπιστικὴν παιδείαν τῶν σημερινῶν, ἀντιλήψεις παρατηρούμεναι καὶ ἐφαρμοζόμεναι ἐπίσης εἰς τὰς ἐργασίας τοῦ Συκουτρῆ, εἶναι ἐπιδράσεις τῆς νέας σχολῆς τοῦ Jaeger. Ἀμφοτέρων τούτων τῶν σχολῶν οἶονεὶ συγκερασμὸν ἢμποροῦμεν νὰ εἶπωμεν ὅτι διακρίνομεν εἰς τὴν ἐπιστημονικὴν κατεύθυνσιν τοῦ Συκουτρῆ, εἴτε ὅταν διαγράφεται αὕτη ὡς προγραμματικὸς σκοπὸς εἰς τὰ Ἐπιλεγόμενα τῆς μεταφράσεως τοῦ Zielinski «Ἡμεῖς καὶ οἱ Ἀρχαῖοι» καὶ εἰς τὸν περίφημον ἐπὶ τῆ ὑψηγείᾳ ἐναρκτήριον «Φιλολογία καὶ Ζωή», εἴτε ὅταν ἐκδηλώνεται ὡς ἐπιδίωξις καὶ προσπάθεια εἰς τὰ δημοσιεύματά του.

Ἡ ἐπιστημονικὴ καὶ φιλολογικὴ ἀξία τοῦ Συκουτρῆ, μὴ ἐκτιμηθεῖσα δυστυχῶς ἐν Ἑλλάδι, ὅσον καὶ ὅπως ἔπρεπε, ἔτυχε γενικῆς καὶ ἀνεπιφυλάκτου ἀναγνωρίσεως

εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὅπου τὸ ὄνομά του ἔγι-
νε ταχέως γνωστὸν ὡς δοκίμου καὶ διε-
θνοῦς φήμης φιλόλογου. Αἱ ἐργασίαι του
δημοσιεύονται εἰς τὰ σπουδαιότερα φιλο-
λογικὰ περιοδικὰ τῆς Γερμανίας καὶ εἰς
πρακτικὰ Ἀκαδημιῶν. Αἱ ἐγκυρότεραι κρι-
τικαὶ ἐπιθεωρήσεις ζητοῦν τὴν συνεργα-
σίαν του. Ἡ μεγάλη τῆς Κλασσικῆς Ἀρχαι-
ότητος Ἐγκυκλοπαιδεία, ἡ περίφημος Real-
Enkyclopädie des Klassischen Altertums
τοῦ Pauly-Wissowa-Kroll τοῦ ἀναθέτει τὴν
σύνταξιν καὶ τὴν δημοσίευσιν ἐκτενεστά-
των καὶ αὐτόχρημα μνημειωδῶν ἀρθρῶν,
ὡς εἶναι τὰ ἀρθρα «Ἐπιστολογραφία» καὶ
«Ρητορική», τῆς δὲ τιμῆς ταύτης ἐλάχι-
στοὶ μὴ Γερμανοί, οὐδεὶς δ' ἄλλος Ἕλληνας
μέχρι τοῦδε, καθ' ὅσον γνωρίζω, ἠξιώθη.
Μεγάλοι ἐκδοτικοὶ οἴκοι, ὡς ὁ τοῦ Teubner
τῆς Λειψίας καὶ ὁ τοῦ Weidmann τοῦ Βε-
ρολίνου, τοῦ ἀναθέτουν ἐκδόσεις ἀρχαίων
Ἑλλήνων συγγραφέων. Ἐργασίαι του ἑλ-
ληνιστὶ γραφείσαι, ὡς εἶναι ὁ ἐνακτῆριος
αὐτοῦ «Φιλολογία καὶ Ζωή», μεταφράζον-
ται εἰς ξένας γλώσσας. Ὁ μέγας Wilamow-
witz τὸν προσλαμβάνει εἰς τὸν στενότατον
κύκλον τοῦ φερωνύμου φιλολογικοῦ δμί-
λου Graeca Wilamowitziana, πρᾶγμα τὸ
ὁποῖον ἐθεωρεῖτο ζῶντος τοῦ μεγάλου δι-
δασκάλου σπανιωτάτη τιμῆ. Ἡ Φιλολογι-
κὴ Σχολὴ τοῦ Γερμανικοῦ Πανεπιστημίου
τῆς Πράγας τὸν προσκαλεῖ εἰς τὴν ἔδραν
τοῦ τακτικοῦ καθηγητοῦ τῆς κλασσικῆς φι-
λολογίας εἰς διαδοχὴν τοῦ φιλέλληρος κα-
θηγητοῦ Edgar Martini. Νεαρὸς Γερμανὸς
φιλόλογος καὶ υἱὸς φιλόλογου, ὁ O. Klein-
stück, τελειόφοιτος τοῦ Πανεπιστημίου
τοῦ Μαρβούργου, ζητῶν ἄδειαν ἐπιστη-
μονικοῦ ταξιδίου εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ
ὕποχρεωθεὶς νὰ ἐκθέσῃ εἰς τὰς ἀρμοδίας
ἀρχὰς τῆς χώρας του τοὺς λόγους τῆς
ἐπισκέψεώς του, μεταξύ ἄλλων σχετικῶν
πρὸς τὴν ἱστορικὴν καὶ ἀρχαιολογικὴν ἀ-
ξίαν τοῦ τόπου, ἔγραφεν εἰς τὴν αἴτη-
σίν του: «Πλὴν τούτων εἶναι σπουδαῖον,
ὅτι ἐν Ἀθήναις διδάσκει ὁ Συκουτρῆς,
ὅστις ἀκριβῶς διὰ τὸ εἰδικὸν πεδῖον τῶν
μέχρι τοῦδε ἐργασιῶν μου, τὴν περὶ τοὺς
Σοφιστὰς ἔρευναν, ἀποτελεῖ αὐθεντίαν»
(Wichtig ist ferner, dass in Athen Sykutris
lehrt, der gerade für ein Spezialgebiet mei-
ner bisherigen Arbeiten, Sophistik, massge-
bend ist). Ὁ ἐπιφανὴς καθηγητὴς τῆς Λει-
ψίας καὶ ἐκ τῶν διευθυντῶν τοῦ περιοδι-
κοῦ «Hermes» Ἀλφρέδος Körte, εἰς πρόσφα-
τον νεκρολογίαν, δημοσιευθεῖσαν εἰς τὸ
κριτικὸν περιοδικὸν τῆς κλασσικῆς φιλο-
λογίας «Gnomon», ἀποκαλεῖ τὸν Συκου-
τρῆν τὸν ἰκανώτατον τῶν φιλόλογων τοὺς
ὁποίους παρήγαγεν ἕως τώρα ἢ νέα Ἑλ-
λάς (den begabtesten Philologen, den das
neue Griechenland bisher hervorgebracht
hat) καὶ χαρακτηρίζει τὸν θάνατόν του, ὅχι
μόνον διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ δι' ὀλόκληρον
τὴν ἐπιστήμην τῆς ἀρχαιότητος, ἰδίᾳ τὴν

γερμανικὴν, βαθέως θλιβεράν ἀπώλειαν
(Der Tod von Sykutris bedeutet nicht nur
für sein Vaterland, sondern für die gesamte
Altertumswissenschaft, besonders die deu-
tsche, einen tief schmerzlichen Verlust).

* * *

Ἀφῆκα νὰ ὁμιλήσουν περὶ τῆς ἀξίας
τοῦ ἔργου τοῦ Συκουτρῆ τὰ πράγματα, καὶ
μάλιστα διὰ στόματος ἐπιφανῶν ξένων,
τῶν ὁποίων οὔτε ἡ δικαιοσύνη, οὔτε ἡ ἀ-
μεροληψία δύναται νὰ τεθῆ ὑπὸ ἀμφισβή-
τησιν. Δὲν ἐπιθυμῶ νὰ προσθέσω τίποτε
δικό μου, καμμίαν κρίσιν ὑποκειμενικὴν,
κανένα ἔπαινον, διότι νομίζω ὅτι ὁ Συκου-
τρῆς, ἀπὸ τὸν τόπον τῆς αἰωνίας ἀναπαύ-
σεως, ὅπου εὐρίσκεται τώρα, ἐπικαλούμε-
νος καὶ δι' ἑαυτὸν τὸν στίχον τοῦ προσφι-
λοῦς του Πλάτωνος «ἀνδρὸς ὃν οὐδ' αἰνεῖν
τοῖσι κακοῖσι θέμις», δικαιούται νὰ μὴ ζη-
τήσῃ οὔτε ἐπαίνους ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς κακοὺς.
Διότι κακοὶ δὲν ὑπῆρξαν μόνον ὅσοι τὸν
ἐπολέμησαν· ὑπῆρξαμεν καὶ ὅσοι πολε-
μούμενον δὲν τὸν ὑπερησπίσαμεν. Ὁ ὁμι-
λῶν, τιμήσας κατ' ἐπανάληψιν τὴν εἰς τὴν
Φιλοσοφικὴν Σχολὴν ψῆφόν του ὑπὲρ τῆς
πανεπιστημιακῆς καθηγεσίας τοῦ Συκου-
τρῆ, αἰσθάνεται ἐντούτοις καὶ αὐτὸς σήμε-
ρον βάρος εἰς τὴν συνείδησίν του, διότι
εἰς κρίσιμους στιγμὰς δὲν ὑπερήσπισε τὸν
ἐκλεκτὸν αὐτὸν ἐπιστήμονα μὲ τὸ σθένος
καὶ μὲ τὴν θυσίαν ποῦ ἀπῆτει ἡ ἀξία του.
Καὶ ἡ γινομένη κατὰ τὴν σεμνὴν ταύτην
στιγμὴν ὁμολογία δὲν ἔχει κανένα ἄλλον
σκοπὸν, παρὰ μόνον νὰ ἐλαφρώσῃ κάπως
τὸ βάρος αὐτό.

* * *

Προσεπάθησα μὲ τὴν ὑπὸ τῆς περιστά-
σεως ἐπιβαλλομένην συντομίαν νὰ δώσω
ἀμυδρὰν εἰκόνα τοῦ φιλολογικοῦ ἔργου
τοῦ Συκουτρῆ, τὸ ὁποῖον καὶ διὰ τὸν ὄγ-
κον καὶ διὰ τὴν ἀξίαν αὐτοῦ εἶναι ἀληθῶς
καταπληκτικόν. Ἄν δὲ λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄ-
ψιν ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο συνετελέσθη εἰς
βραχὺ διάστημα χρόνου ἀπὸ ἀνδρα νέον
μὴ ἔχοντα κἂν ἀκόμη προσεγγίσει τὴν
ἡλικίαν τῆς ὠρίμου καὶ γονίμου ἐπιστημο-
νικῆς δημιουργίας, δύναται νὰ ἀναλογι-
σθῆ ποῖαν ἔκτασιν καὶ ποῖον ὕψος θὰ ἐ-
λάμβανε τὸ ἔργον τοῦτο, ἂν ὁ ἐργάτης του
δὲν ὑπέκυπτε τόσον πρόωρα εἰς τὸ μοι-
ραῖον. Τί θὰ ἐγίνετο ὁ Συκουτρῆς ὡς φιλό-
λογος καὶ ὡς πνευματικὸς παράγων τοῦ
τόπου ἂν ἡ Μοῖρα ἐπέκλωθεν εἰς αὐτὸν
μακροτέραν ζωὴν καὶ δράσιν, δὲν ἐπιθυμῶ
οὔτε τοῦτο νὰ εἶπω. Ἢμπορεῖ καθέννας
μόνος του νὰ τὸ ἀναλογισθῆ καὶ νὰ τὸ
φαντασθῆ.

Ἄλλ' ὁ Συκουτρῆς, ὅπως ὁ ἴδιος τὸ εἶ-
πεν, ἠθέλεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν φιλολογικὴν
ἐπιστήμην νὰ εἶναι ἕνας πρόδρομος ποῦ

τὸ νόημα τῆς ὑπάρξεώς του δὲν τὸ ἀντλοῦσεν οὔτε ἀπὸ τὸ παρελθόν, οὔτε ἀπὸ τὸ παρόν, ἀλλ' ἀπὸ τὸ μέλλον. Εἰς τὴν μόρφωσιν τῶν νέων, οἱ ὅποιοι ἐκπροσωποῦν τὸ μέλλον τῆς ἑλληνικῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος εἶχεν ἀφοσιωθῆ με πίστιν καὶ με αἰσιοδοξίαν. Ἡ συγκρό-

τησις τοῦ σημερινοῦ μνημοσύνου, ὀφειλομένη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ἀξιέπαινον καὶ εὐλαβῆ πρωτοβουλίαν τῶν μαθητῶν του, μᾶς παρέχει τὴν παρήγορον ἐλπίδα ὅτι καὶ τὸ παράδειγμα τοῦ Ἰωάννου Συκουτρῆ θὰ εὕρη μιμητάς, καὶ τὸ ἐπιστημονικόν του ἔργον θὰ εὕρη ἀξίους συνεχιστάς.

ΣΩΚΡ. Β. ΚΟΥΓΕΑΣ

Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου
Ἀκαδημαϊκός

Β' — Αἱ θρησκευτικαὶ ἀντιλήψεις του

Παρακληθεὶς ὑπὸ τοῦ « φιλολογικοῦ κύκλου » τῶν μαθητῶν τοῦ ἀειμνήστου Ἰωάννου Συκουτρῆ νὰ λάβω καὶ ἐγὼ τὸν λόγον, κατὰ τὴν σημερινὴν συγκέντρωσιν τὴν διοργανωθεῖσαν εἰς τιμὴν τῆς μνήμης του, ἐθεώρησα καθῆκον μου νὰ συμμορφωθῶ πρὸς τὴν ἐπιθυμίαν φιλομαθοῦς νεολαίας, εἰς τὰ στήθη τῆς ὁποίας πάλλου ἐυγενῆ συναισθήματα τιμῆς καὶ ἐυγνωμοσύνης πρὸς τὸν ἐκλιπόντα διδάσκαλον. Ἀλλὰ συγχρόνως ἠθέλησα νὰ διατρανώσω τὸν ὀφειλόμενον φόρον τιμῆς πρὸς ἐπιστήμονα, ὅστις σκοπὸν τοῦ βίου του ἔθεσε τὴν ἐξυπηρέτησιν τῆς ἐπιστήμης, τὴν ὁποίαν ἐθεράπευσε με ὄλην τὴν ζωτικότητά του καὶ με ὄλην τὴν δύναμιν τῆς ἐυγενοῦς του ψυχῆς.

Ἀνεξαρτήτως τοῦ ὅτι δὲν συμμερίζομαι κατὰ πάντα τὰς ἀπόψεις καὶ τὰς προϋποθέσεις τοῦ ἀοιδίου ἀνδρός, πρὸς τινὰς τῶν ὁποίων καὶ διαφωνῶ, καὶ ἀδιαφόρως τοῦ ὅτι, θαυμαστῆς τῆς συντομίας, προσκρούω πῶς εἰς τὸν πλατυασμὸν ἐν τῇ ἐκφράσει αὐτοῦ, τιμῶ βαθέως τὸν ἄνδρα, ὅστις με τόσην ἐξαιρετικὴν φιλοπονίαν διαρκῶς κατεγίνετο με τὰ προσφιλῆ του ἑλληνικά γράμματα, καὶ ἰδίως με τὸν « οἶον θεοφορούμενον » Πλάτωνα⁽¹⁾, καὶ ὅστις με τόσον σθένος ἀγωνιζόμενος ὑπὲρ τῶν ἰδεῶν του, διὰ νὰ μεταχειρισθῶ φράσιν τοῦ μεγάλου Γερμανοῦ φιλολόγου Φρειδερίκου Αὐγούστου Βόλφ, εἶχε πνεῦμα καὶ ἐγνώριζε νὰ διεγείρῃ τὸ πνεῦμα.

Σπανίως, πράγματι, εἶδαμεν ἄνθρωπον χωρὶς ἐξωτερικὴν αἴγλην, ὁποῖαν χαρίζουν τὰ μεγάλα ἀξιώματα, καὶ χωρὶς ἐπιτηδευμένην ρητορικὴν, ἢ ὁποία συγκινεῖ τὰ πλήθη, νὰ κατορθώσῃ εἰς τόσον νεαρὰν ἡλικίαν νὰ σχηματίσῃ περὶ ἑαυτὸν κύκλον ἀφωσιωμένων μαθητῶν καὶ νὰ καταστήσῃ οὐ μόνον εὐφημότατα γνωστὸς μέχρι τῶν ἐσχατιῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ πέραν τούτων εἰς τὸν διεθνῆ φιλολογικὸν κόσμον, οὐ μόνον νὰ ἀποκτήσῃ θερμούς θαυμαστάς καὶ ἀσπόνδους διώκτας, — εἶναι καὶ αὐτὸ

σημεῖον ὑπεροχῆς, τοῦλάχιστον παρ' ἡμῖν, — ἀλλὰ καὶ νὰ ἐξακολουθῆ καὶ θανὼν νὰ ζῆ εἰς τὰς καρδίας ἐυγνωμόνων μαθητῶν καὶ εὐρυτέρου κύκλου φιλομαθῶν. Τοῦτο ὀφείλεται ὄχι μόνον εἰς τὴν εὐρυμάθειαν τοῦ ἀνδρός, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὸν ἐνθουσιασμὸν με τὸν ὁποῖον ἐργάζετο, μὴ ἀσχολούμενος με τοὺς μαθητάς του τὰς ὥρας μόνον τῆς ὠρισμένης διδασκαλίας, ἀλλὰ ζῶν καὶ ἀναστρεφόμενος καὶ εἰς διαρκῆ πνευματικὴν ἐπικοινωνίαν μετ' αὐτῶν εὐρισκόμενος.

Ἐργαζόμενος οὐδὲν ἄλλο ἐπεζήτη ἢ τὴν ἐκ τῆς ἐργασίας ἀπόλαυσιν καὶ τὴν συνείδησιν ὅτι συνετέλει εἰς προαγωγὴν τῆς ἐπιστήμης καὶ εἰς διάπλασιν νεαρῶν ἐπιστημόνων, με εὐρυτέρους ὀρίζοντας, με πόθον διὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ με ἀγάπην πρὸς τὴν ἔρευναν. Διὰ τὸν Συκουτρῆν ἢ ἐπιστήμη δὲν ἦτο ἡ ἀμελγομένη ἀγελάς, ἢ παρέχουσα τὸ γάλα, ἀλλ' ἡ οὐρανία θυγάτηρ, ἢ ὑπὲρ πάσας τοῦ κόσμου τὰς μικρότητας ὀδηγοῦσα τοὺς μύστας τῆς εἰς τὴν μακαριότητα καὶ τὴν γαλήνην⁽¹⁾.

Ἄλλ' ὁ κυριώτερος λόγος, διὰ τὸν ὁποῖον ἐθεώρησα καθῆκον εὐχαρίστως νὰ ἀποδεχθῶ τὴν συμμετοχὴν εἰς τὸ σημερινὸν μνημόσυνον τοῦ μακαρίτου Συκουτρῆ, ἦτο συναίσθημα δικαιοσύνης, καθόσον εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ ἐπὶ φιλολογικοῦ πεδίου πολεμικὴν παρενεβλήθη καὶ θρησκευτικὸν στοιχείον, καὶ ἐζητήθη νὰ παρασταθῆ οὗτος ὡς ἄθεος καὶ ἐπίβουλος τοῦ Χριστιανισμοῦ. Ἡ ἀνάμιξις αὕτη θρησκευτικοῦ στοιχείου εἰς ἐπιστημονικὰς διαμάχας δὲν εἶναι πρωτοφανής, τούναντίον εἶναι συνήθης παρ' ἡμῖν ἔκπαλαι· καὶ διὰ νὰ μὴ σᾶς κουράσω με παραδείγματα ἐκ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς νεωτέρας ἱστορίας, ἀρκοῦμαι νὰ ἀναφέρω μόνον τὴν πολεμικὴν κατὰ τοῦ μεγάλου Ἑλληνοῦ, τοῦ ὄντως σοφοῦ Κοραῆ, τὸν ὁποῖον οἱ ἀντίπαλοί του ἠθέλησαν νὰ πα-

(1) Πρβλ. Schiller, δίστιχον ὑπὸ τὸν τίτλον «Wissenschaft»: «Einem ist sie die hohe, die himmlische Goettin, [dem andern eine tuechtige Kuh, die ihn mit Butter versorgt.»

(1) Κλήμεντος Ἀλεξανδρέως, Στρωματεῖς Ε', 8 (Migne Ἑ.Π. 8,737).